

LA FEMOSA

ARTESA DE LLEIDA

Cal gepo està tancat,
visca la fonda, visca la fonda.

Cal gepo està tancat,
visca la fonda del costat.

A la fonda que sirem
vinga mistela, vinga mistela.

A la fonda que sirem
vinga mistela i aiguardent.

EL FOLKLORE ARTESENC, DES D'ARA,
A LES PAGINES DE LA FEMOSA

N. 88

OCTUBRE 1987

PÒRTIC

Sembla que havia quedat prou clar que Catalunya és una nació (una nacionalitat, segons l'Estatut d'Autonomia aprovat per les Corts de Madrid) i que com a nació té l'11 de setembre com a Festa Nacional. Ara, però, d'ençà del dia 12 passat, tenim una altra festa nacional: la de l'Estat espanyol que, vulguem o no vulguem ens obligaran a fer. Aquest dotze d'octubre ja fa anys i panys que va pel rotlle, primer com a "Día de la Raza", després com a "Día de la Hispanidad" i ara, per fi "Fiesta Nacional".

Si bé creiem que el dia dotze d'octubre, com a data oficial del descobriment d'Amèrica val la pena de recordar-la, com a data històrica, perquè aquella gesta i tot el què després se'n esdevingué, va capgirar la història del món, no viem tan clar que s'hagi de proclamar la festa nacional d'Espanya quan, llavors

Espanya no existia ni com estat ni com a nació.

Si anem a filar prim (i cal fer-ho) aquella gesta se la va atribuir, en exclusiva, la Corona castellano-lleonesa i com en tots els afers de la "Conquesta" els estats de la Corona catalano-aragonesa ni hi van tenir res a veure.

Per tot això sembla senzill d'admetre què, aquesta "Fiesta Nacional" se l'haurien de reservar, exclusivament, els territoris de Castella i Lleó.

No, és clar que no, que no ens oposem a fer festa el dia de la Mare de Déu del Pilar (i que aquest dia no anirem a sembrar faves encara que la dita digui: "pel Pilar, faves a sembrar"), perquè les festes mai són sobres, però d'això a que ens la posin com a "Fiesta Nacional" que, per a nosaltres, la nostra Festa Nacional és només l'11 de Setembre, ja costa més de pair.

Sembla que el Govern socialista s'ha proposat uniformar tot l'Estat costi el que costi; allò mateix que els franquistes tenien entre cap i coll i que, gràcies a la democràcia, semblava que això ja estava esvandit del tot. És claríssim que a Madrid no entenen res de res, per a ells l'Estat es Castella i amb Castella queden enlluernats, i això tant si a Madrid hi ha un Govern de dretes com d'esquer-

res.

El text del nostre Estatut d'Autonomia cada dia que passa es torna més "paper mullar" perquè no hi ha cap voluntat, pels homes que governen des de l'Altiplà, de respectar-lo. Som i serem una nació, i per això la nostra Festa Nacional seguirà sent l'11 de Setembre. L'altra festa l'haurem de fer, però ningú no ens podrà obligar a celebrar-la.

LA FEMOSA
REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFORMACIÓ
LOCAL

Segona Epoca Nº 88
 Octubre 1987

EDITA:

Agrupació Cultural
 "La Femosa"
 Castell Nº 23
 Artesa de Lleida

DIPOSIT LEGAL:

L-264-1981

Els articles i opinions que apareixen a les planes de LA FEMOSA, reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

AMB EL SUPORT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA.

ÍNDEX

PORTIC	1
NOTES I NOTÍCIES	4
QUE ES L'ASSOCIACIÓ DE PRACTICANTS DE LA PSICOESTÈTICA ?	6
EL CISTELL DE LA COMPRA per Josep M. Cuadrat	8
DIALEGS (amb Ramon Iglésias, President de la Panificadora) per Ramon	9
LES COMARQUES (un tema per a sucari pa) per A. Costafreda	17
QUE PASSA AMB LES PAPERERES ? per Arna	19
FOLKLORE ARTESENC	21
L'HUMOR a la pàgina	20

LES DITES DEL MES

El fred de l'Octubre, mata l'oruga. - L'Octubre fred, mata el cuquet. - Quan l'Octubre està fenit, mor la mosca i el mosquit. - Quan l'Octubre és a la fi, Tot Sants ja són aquí. - Quan l'Octubre fa la fi, Tot Sants són al matí. - Pel Pilar faves a sembrar. - Si vols tenir un bon favar, per la Mare de Déu del Pilar l'has de sembrar.

NOTES I NOTÍCIES

CAPIONAT DE BITLLES

Dins del creixent entusiasme que al nostre poble hi ha pel joc de les bitlles (joc afortunadament recuperat i que des d'aquestes pàgines ja hi n'havíem parlat, de l'Associació de Bitlles d'Artesa) ara reforçat amb una secció de dones que porten molta empenta. El passat dia 12 es va celebrar un nou campionat local d'aquest esport; un campionat masculí i femení alhora, amb una remarcable participació tant d'homes com de dones. La classificació d'aquests campionat va quedar d'aquesta manera:

Primer Llorens Huguet
Segon Xavier Sánchez
Tercer Josep Vilalta
Quart Josep M. Carrera

DONES

Primera Conxeta Capell
Segona M. Teresa Solé
Tercera M. Carme Farré
Quarta Maria Costafreda

Després del campionat i del conseqüent repartiment de premis als guanyadors, tots els parti-

cipats van disfrutar d'un dinar de germanor. Aquesta mena de campionats locals, doncs, mes que una competició és una manera de trobar-se amb camaraderia tots els aficionats a les bitlles, per a fer caliu i passar-ho com més millor.

Durant aquest dinar, el senyor president, en Josep Florensa, va llegir aquestes ratlles: Sosis, amics tots:

Avui reunits amb camaraderia, tanquem el primer cicle de les trobades que hem tingut amb diferents pobles i amb nosaltres mateix.

Es el primer any que s'ha constituït la nostra Societat, i podem comprobar l'èxit que ha tingut, incluint la Societat de Dones.

D'aquí en endavant hi haurà alguna trobada ocasional amb els de fora i alguna local.

Sóc del parer de seguir cobrar la mesada de 200 Pts. ja que recauen en nosaltres mateixos i benen molt bé per a com-

prar algun pernil o altres objectes per a noves trobades locals.

Farem uns estatuts que regularant els drets dels socis i els de la Junta en qualsevol

cas.

Desitjo a tota la Societat una bona sort en tots els actes, i salut per a continuar en les pròximes temporades

Gràcies

ESQUELLOTS

Un dels costums ancestrals que al nostre poble encara perdura és el dels "esquellots". Com tots sabem, els esquellots es una mena de saragata que es fa a un vidu o a nua vídua el dia que es torna a casar.

Ultimament a Artesa s'ha fet esquellots a Josep Mor de Ca la Gega. Aquests esquellots van començar en dimats i van acabar en dissabte, i això no perquè el vidu no volgués pagar sinó que es va fer d'aquesta manera per a poder engrescar a tot el joven a

participar-hi, ja que els més grans, els organitzadors del "sarau", tenien molt més interes a perpetuar el costum que cap altra cosa.

Si el primer dia eren pocs a fer soroll, cada dia s'hi va afegir més i més gent, el dissabte ja eren incontables. Aquest dia, mateix el Josep de la Gega junt amb la seva dona van pagar a tota la concurrència tantes pastes i moscatell com va caldre.

CONFERENCIA A LA VISTA

Al mes de Desembre el divendres dia 4, es farà a la Sala d'Actes de Casa de la Vila, una conferència sobre la psicoestètica i el seu creador, el professor Carles Mª Espinal. Amb aquestes ratlles en donem publicitat perquè estiguen alerta i no us la deixeu perdre. Abans, però, atrevés de les ratlles que us anirem posant, estiguen assabentats, ni que sigui pel damunt damunt, del que va.

En la pàgina següent trobareu una sèrie de consideracions del que és això de la psicoestètica.

QUÈ ÉS L'ASSOCIACIÓ DE PRACTICANTS DE LA PSICOESTÈTICA ?

A QUI INTERESSA ?

A tothom qui vulgui assolir l'èxit a la vida d'acord amb l'autèntica evolució social que el futur farà palpable. La Psicoestètica li ofereix la manera precisa d'interpretar l'ésser humà, li proporciona els necessaris estímuls de caràcter, li desxifra les suggestions que creen les modes i li valora la dimensió dels afanys de poder.

A QUI VINCULA ?

Poden ser-ne socis persones de professions diverses però totes elles interessades, com a mínim, per l'anàlisi científica de l'expressivitat humana, les tòniques del vogaire; l'evolució del gust col·lectiu, l'estudi de les motivacions individuals, la mobilitat caractereològica i les projeccions de la imatge personal. Així aplega, entre d'altres: psicòlegs, advocats, músics, enginyers, venedors, perruquers, sàtires, pedagogs, cuiners, modistes, joiers, dibuixants, arquitectes, floricultors, decoradors, etc.   afgdv nmv b mv

A QUI DESPLAU ?

La miren de cua d'ull els enamorats de les rutines i les persones ineptes per a transformar la pròpia dinàmica professional. També els qui tenen por de perdre la "poltrona" que, per decret, voldrien vitalícia, sense descomptar els qui es donen per vençuts abans d'emprendre cap acció o els qui esperen el miracle que, com per art de màgia, els farà capaçs de tot sense necessitat de

fer cap mena d'esforç personal ni d'estudiar cap nova tècnica.

QUE PROMOU ?

Metoditza i actualitza els coneixaments psicoestètics dels associats mitjançant conferències, convencions o reunions d'entrenament i estudi. Anticipa les noves tendències de les modes i les evolucions dels costums. Estimula i presenta figures amb força de model. Edita i difon llibres relacionats amb la Ciència Psicoestètica.

QUE LA FOMENTA ?

L'Associació de practicants de la Psicoestètica està basada en l'obra de Carles M. Espinal, per ser ell el creador de la Psicoestètica i que n'ha sistematitzat l'ensenyança, avui àmpliament difosa pels seus deixebles. La necessitat de la Psicoestètica a l'hora actual es veu incrementada per la preponderància en la vida moderna de la "imagocràcia".

QUE L'OBJECTIVA ?

L'afany de formar el major nombre possible de persones com a rectores dels nous esdeveniments socials, bo i revaloritzant llur professió i llur sentit del comandament amb l'estudi d'una Ciència -la Psicoestètica-, que per dotar-les d'un major coneixament del caràcter humà i la manera com es mou entre moda i moda, afina i motiva la capacitat directiva i fa preveure els canvis de mentalitat. Transforma les persones en protagonistes de les evolucions socials i les allibera del paper de comparses o de la trista degradació de l'esclau.

EL CISTELL DE LA COMPRA

Una de les coses que més preocupa a tothom, és el cistell de la compra, o sigui el preu dels productes del menjar, però encara preocupa més als que treballen en altres oficis.

Els que treballem al camp, reconeixem que han de valer el que valen, (i més qui sap) no obstant alguns productes ja els ha inflat l'intermediari.

Lo que veiem els pagesos, (i d'això no en parla ningú) que els productes industrials, els que ha de comprar el pagès, o sigui Mecànica en general, Carburants etc., i si per casualitat has d'arreglar la Llar, arremangat, ja que qualsevol oficial guanya el doble, que un treballador del camp.

El que deia abans, que sols es veu els preus del menjar, i tot està més car, encara que els productes del camp, ja que els homes del camp som els que treballem més barat; un simple escombriaire de Ciutat, guanya més que el millor pagès.

Després quan arribes a jubilat et paguen més barat que a

ningú, perquè diuen que has cotitzat més poc que els altres; quan has pagat més que ningú resultat del fet de treballar a preus irrisoris. Perquè els de ciutat puguin comprar barat, que els quedi diners per anar al bar a la Discoteca, al Futbol, a la Platja, etc. etc., i alguns es compren cases als pobles, i tu pagès sua la camisa, i si no pots anar en cap lloc d'aquests, perquè no t'arriben els diners i a més estàs empenyat, aguanta,!

No obstant aquestes anomalies s'haurien de solucionar, però ho veig difícil, més ara quan la C.E.E. ens ha marcat preus agraris, per a 1.987-1.988 alguns baratíssims que no seran pas rendibles, els han posat més barats de com estaven fins ara.

Per la qual cosa jo crec, que si s'han de posar preus se n'ha de posar per tot, així com igualar pensions dels treballadors i treballadores del camp, ja que el pagès també té dret a viure, perquè ha donat tant a la Societat; la Societat també hauria de correspondre perquè tin-

gués una vida digna, i si no s'arregla continuarem essent els pagesos els Pàries de la Terra,

o sigui més ben dit els Pàries de la Democràcia.

Josep Mª Cuadrat i Ribelles

DIALEGS

AMB RAMON IGLESIAS, PRESIDENT DE LA COOPERATIVA DEL CAP
"LES GARRIGUES" (LA PANIFICADORA)

L'any 1978 es va formar la Cooperativa del Camp "Les Garrigues" més coneguda com "la Panificadora", amb seu a Artesa. Des de llavors a portat pa a 14 pobles del Segrià i les Garrigues. D'aquesta realitat hem anat a parlar amb Ramon Iglésias i Olomí, president d'aquesta cooperativa. Quedem que ens trobarem el diumenge al matí a la mateixa Panificadora, un cop allí vam parlat tranquil·lament de moltes més coses que són impossible d'encabir en aquest escrit Comencem amb aquesta pregunta:

P.- Quan temps fa que sou president de la Panificadora?

R.- Ja fa quatre anys. Vaig entrar per un període de dos anys, però vaig ser reelegit. Acabo el Juny que ve.

P.- De quants membres es compon la Junta?

R.- La Junta està formada per dotze membres, dic dotze perquè la llei només en permet dotze, però de fet hi estan representats tots els pobles, amb veu, però amb vot només dotze, que es va fer per sorteig, ja que vam considerar que haveri-hi pobles no representatius a la Junta semblava que fèiem una mica de discriminació, i això mirant-nos-ho des d'aquí a Artesa, perquè si ens ho miréssim des de Torres o dels Torms que com qui diu no saben ni on és Artesa... Sí, hi ha una panificadora que és una cooperativa i d'allí ens porten el pa... La veritat que tret d'això no hi ha cap mena de relació i per això

vam dir: Seran de la Junta els representants dels pobles que surtin per sorteig, els altres entren també a la Junta, però com assessors de comptes, que és una forma de participar a la Junta, i quan hi ha reunió venen tots, i tots tenen veu... D'aquesta manera es va pensar que la cosa rutllaria bé, i fins ara ha anat bé, perquè a més a més de la Junta, a cada poble, hi ha quatre membres d'una Junta Local que no té cap poder, però sí que fan un servei d'organització dins del seu poble. Per exemple: si hi ha cap queixa de la distribució del pa o d'altres anomalies del servei de la Panificadora, aquests són els encarregats o els portantveus, davant la Junta, de qualsevol queixa.

P.- Quins pobles hi són beneficiats?

R.- Els pobles que es beneficien de la Panificadora són: Alfès, Àlcanó, el Soleràs, els Torms, el Cogul, Aspa, Sarroca, Castellidans, Puigverd, Sunyer, Torres, Montoliu, Albagès i Artesa. Que són gairebé tots els pobles que van formar la Cooperativa i que hi són des del principi, potser Sarroca va en-

trar més tar. Hi ha pobles que són socis totes les famílies n'hi ha que no, com Artesa o Puigverd, però els pobles petits com Aspa, ho són tots.

P.- Com s'elegeix la Junta?

R.- La Junta s'elegeix per votació i surten els més votats de cada poble i després, una vegada elegits tots els càrrecs, que n'hi ha un de cada poble, s'elegeix el president. Dels dotze pobles, no dels catorze, surt el president, el president pot ser reelegit, però així com la primera vegada hom té l'obligació d'acceptar el càrrec, ser reelegit no hi ha l'obligatorietat d'acceptar. En el meu cas potser hauria estat millor que no hagués acceptat, perquè massa temps en un càrrec pot crear rutina, encanvi quan s'entra de nou sempre es té més ganes de treballar, però vaig acceptar perquè m'ho va demanar l'immensa majoria dels membres de la Junta i com que a mí això m'agrada i ja era de la primera junta que es va formar... No sé com dir-ho sento com si fos una mica meva, és clar, això amb el bon sentit de la paraula...

P.- Quan socis té ara, la

Panificadora?

R.- De fet 2.000, passa una mica de dos mil, però en realitat són 1.780, i per què això?, Hi ha gent que al seu temps es va apuntar i després ha marxat a viure en algun altre indret i no s'ha donat de baixa. La gent rarament es dona de baixa.

P.- Quin benefici, si és que n'hi ha, en treu el soci?

R.- Jo, el primer que diria és que quan es va formar aquesta cooperativa no es va formar pensant en treure'n cap tipus de benefici; no s'hi va pensar amb això. Sí que hi ha beneficis, però aquesta cooperativa no és va fer per això, perquè aquí a Artesa, no sé si algú ho recorda menjàvem pa molt dolent, que ens el portaven de Lleida, però era molt dolent. Va ser des-d'aquí a Artesa que va sortir la iniciativa (que la idea segons es veu ja havia sorgit una altra vegada), però aquesta primera iniciativa era només la de fer un forn i fer pa només pels del poble. Després amb contactes amb gent de Puigverd i d'Aspa, que es trobavem en el mateix cas que nosaltres es va parlar de fer un forn col·lectiu, i d'aquí va

néixer la idea de la Panificadora. Però com ja he dit, no es va fer per a treure'n cap benefici econòmic sinó per a menjar pa bo.

Que ha passat ara? Doncs que hi ha algun benefici. De primer es va dir d'embaratir el pa, però llavors ens trobàvem que la veïna anava a buscar pa al veí, a ca la tia Maria i a ca l'oncle Joan a meitat de preu o a un preu molt baix. No, vam dir el cobrarem al mateix preu que es ven al públic i llavors ja farem els retorns. Perquè llavors se n'hauria beneficiat el qui no era soci i d'aquesta manera no. Es clar que es pot dir que el soci només va pagar a la cooperativa 125 ptes. inicials i llavors dues aportacions per persona de mil, la primera i dues mil, la segona que tot plegat. I així ho vam fer, vam seguir cobrant el pa al mateix preu fins que es fes el retorn, fent-ho d'aquesta manera, es vulgui o no sempre hi ha una acumulació de capital i això porta un benefici, perquè es pot pagar i triar la farina a bon preu i això, a la vegada, porta beneficis perquè amb el preu o-

ficial (que autoritza la llei) que són 130 ptes. quilo nosaltres el cobrem a 120, per allò de no cobrar el preu màxim, tot plegat fa que entre els diners que hi ha banc (que a vegades queden acumulats) i els pagaments al comptat de tota mena de productes fa que quedi un benefici a més a més de la rendabilitat normal de cada empresa. Només cal dir que l'any passat es va fer un retorn global de 40.000 quilos de pa als socis, que ja són quilos, Enguany se'n pot retornar més perquè hi ha més capital acumulat. Hem de comptar que la Panificadora fa un promig de 450 o 460 mil quilos de pa a l'any i com que retornem, més o menys, el deu per cent...

I tot i amb això, aquesta fàbrica l'ha amortitzat el pa. S'ha de tenir en compte que aquesta fàbrica se'n va a uns 35 milions de despeses inicials i si tenim en compte que els socis només hi han aportat unes 3.000 ptes. per persona (que jo considero una misèria) tota la resta s'ha amortitzat amb el pa. Ara només queda per a pagar un milió set-cents mil que si no hi ha

res de nou el pagarem el proper mes de Juny.

Com podeu veure, doncs, l'economia de la Panificadora va bé; si comptem les amortitzacions fetes i que aquests anys s'han fet retorns del 10 i del 12 per cent, hem de creure que un cop ja tot amortitzat es podran fer retorns més quantiosos cada any sense que l'economia de la Cooperativa se'n resinti. I s'ha fet tot això i m'agradaria subrallar-ho, cobran el pa deu pessetes més barat del que està autoritzat per la llei, i sense descurar la bona qualitat del pa.

P.- Quants quilos de pa fa la Panificadora cada dia?

R.- Uns 1.100 de promig. No és l'òbtiu això per a treure-li rendabilitat. La xifra ideal fora de 1.400 a 1.500 màxim; tendríem més rendabilitat perquè, com és lògic, amb les mateixes despeses faríem 400 quilos més de pa (cosa que en algun temps s'havien fet).

P.- Aquesta quantitat ha augmentat d'ençà que es va fer la Cooperativa o ha reulat?

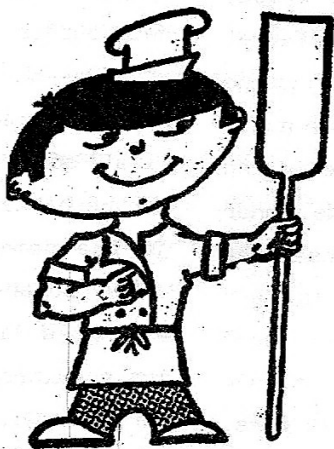
R.- Ha reulat tot i que ara com molta més gent, com més

va fem menys pa. Recordo que al començament vam fer una mena d'enquesta a cada poble per a saber el pa que menjaven a cada casa, i va sortir una quantitat de més de 3.000 quilos de pa diaris, i ens vam quedar una mica esverats, perquè el forn que tenim només en pot fer 2.000 en una jornada normal, però quan vam ser a la realitat i tothom

de 1.100 quilos.

P.- Com es desenvolupa la secció de pastisseria?

R.- Igual que la del pa, exactament igual, el que passa és que aquí en lloc de vendre com el pa (amb targes o tiquets) s'ha de vendre amb diners, perquè sinó hauríem de tarifar-ho tot a un preu uniforme i això és gairebé impossible de fer.

DIBUIX MASCOTA O DISTINTIU DE LA PANIFICADORA

havia d'encomanar el pa per a l'endemà la xifra va baixar fins a 1.700, i vam fer aquesta xifra però cada dia va anar baixant fins a col·locar-se pels vols dels 1.500, i de de llavors, molt a poc a poc encara ha anat baixant fins a la xifra actual

Com es tira endavant això? Doncs bé. De primer hi havia un home sol i no podia donar l'abast. Se n'hi va posar un altre i tenen feina segura, el que passa és que els divendres i dissabtes surten carregats i en canvi els altres dies de la setmana, per a

donar-los una mica més de feina se'ls fa fer el pa de pagès, que s'ha de fer a mà, ja que el Joan (el forner) li porta molt de destorb. La pastisseria no deixa molt benefici, però fa un servei.

P.- Perquè als bars d'Artesa, per exemple, no es ven productes (pastissos) de la Panificadora?

R.- Perquè ells no volen; si són socis en poden vendre, el que passa és que els socis no poden venir a comprar-los aquí, perquè nosaltres, si tenim un distribuïdor, se li ha de donar la comissió i per això nosaltres no podem vendre directament als socis (sí que ho podem fer, però donant, igualment, la comissió al distribuïdor). Els dels bars, els pastissos, els haurien d'anar a comprar al distribuïdor... Sí, ja sé que alguns això s'ho han pres una mica malament...

P.- Hi ha algun projecte per a donar en un futur pròxim algun altre servei?

R.- Doncs de moment no, però s'ha comentat d'alguna cosa que es podria fer i que m'estimo més no dir-ho perquè això encara no és oficial, però sí que es

podria donar uns altres serveis per aprofitar tot això, i encara més quan la cosa de l'economia ja està superada. Aquest hivern es podria instal·lar alguna altra cosa o, com a mínim, parlar-ho amb el nou president que entrarà per a que provés de desenvolupar-ho.

P.- Actualment, quina plantilla de treballadors (sense comptar amb els distribuïdors dels pobles) té la Panificadora?

R.- En aquests moments tenim nou persones fixes. En realitat són vuit, però dic nou perquè hi ha la dona de la neteja que només ve a hores. Voldríem posar-ne un altre perquè aprenguéssim de fer pa i a fer anar les màquines...

P.- Quin volum financer (a grosso modo) fa falta per a moure una cooperativa com aquesta?

R.- Uns cinquanta milions a l'any.

P.- Hi ha algun altre poble que es voldria afegir (globalment o parcialment) a la llista dels pobles que ja es beneficien de la Panificadora?

R.- Sí, n'hi hagut algun, però quan els diem el preu que han de pagar se'n desdeixen. A-

quí nosaltres vam pagar mil, dues mil i les 125 pessetes inicials, però aquestes 125 ptes. ara s'han convertit amb 5.000 pels que hi volen entrar i si comptem les 5.000 ptes. d'entrada més les 3.000 d'aportacions per persona de la família, un ja ho comença a trobar carregat, i per això no s'apunten. Penso que ara ja s'hauria de mirar de fer-ho d'una altra manera, ja que hauríem d'aconseguir poder fer aquests quatre-cents quilos de pa de més que ens fan falta per a tenir una rendabilitat de la fàbrica, òptima, tal i com comentàvem fa un moment.

P.- Hi ha gent al nostre poble o als altres pobles que encara es donen d'alta de soci?

R.- Sí, la setmana passada, per exemple, se'n va apuntar sis o set, però això no és cada setmana és clar. Això va molt poc a poc. Si mirem les gràfiques del consum de pa veurem com van de baixa, cada cop es menja menys pa i per això hauríem de fer els possibles per a agafar més gent. Jo crec que aquí a Artesa, a la llarga, ho serem tots de socis perquè és beneficiós. Home, no ens farem rics, però si hi som

tots podem menjar cada dia més bon pa.

P.- Heu pensat fer un nou relançament (publicitari o d'alguna altra manera) per a potenciar la rendabilitat de la Panificadora?

R.- S, Sí, és això que dèiem abans. Hem de cercar solucions perquè la gent pugui entrar a la Cooperativa sense pagar les 5.000 ptes. d'entrada, perquè si pensem en una família que siguin cinc de colla, pagar les 5.000 ptes. a més a més les 3.000 per persona resulta que aquesta família hauria de pagar 20.000 ptes. i això la gent s'ho mira dues vegades. Pensem que si es deixés entrar la gent sense pagar o pagant poc i que llavors amb el temps se'ls anés equiparan als altres a través de no fer-los cap retorn duran els anys que convingués, seria possible d'engrescar més gent a fer-se soci. Això, per ara, només és una idea a estudiar...

P.- De la manera com estan les coses, creieu que avui seria possible de muntar una cooperativa com la de "Les Garrigues"?

R.- Jo em penso que difícilment, però de fer-se es pot

fer, és possible, però cal recordar que això es va fer pagant cada soci només 125 pessetes d'entrada, i es van gastar 35 milions. Com es va manegar? que la Junta en un moment donat vam haver de signar? Doncs sí, però el soci només va pagar 125 ptes. El principal d'aquestes coses jo crec que és l'administració.

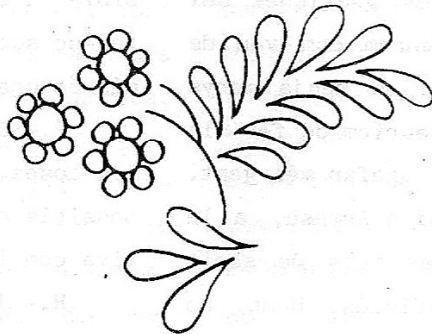
P.- Què creieu que representa per a Artesa ser la seu d'aquesta cooperativa i el fet que hi hagi aquí la "fàbrica del pa"?

R.- Jo crec que és una mica de compensació per les persones que ho van iniciar, ja que la idea va sortir d'aquí. Tots els pobles la volien al seu poble, com és natural. L'Albagés, per exemple, no va voler ser-hi per-

què la central no es feia allà, amb l'escusa que a l'Albagés tenen farinera. Però d'un començament es va dir que el poble on es faria la fàbrica es triaria per votació i el poble que tingués més vots seria l'escollit. Si s'ha fet a Artesa és per alguna cosa... Des d'aquí es va treballar molt. Que hagi aquí la Panificadora vol dir que hem creat llocs de treball i que tot ajuda a que el poble creixi...

Doncs nosaltres, senyor President, fem vots perquè pugueu portar a cap tots els vostres projectes de fer molt més rendible la Panificadora en bé de la mateixa Cooperativa, dels seus socis i del prestigi i la bona imatge d'Artesa. Moltes gràcies.

Ramon

LES COMARQUES

UN TEMA PER A SUCAR-HI PA

A hores d'ara no sé si el nostre Ajuntament ja s'ha pronunciat en quant a la comarca on Artesa se sent o se sentirà més identificada. Podia ben ser que Artesa vulgués intergrar-se al "Pla d'Urgell"; Fet i fet, estem inclosos sota la línia que forma el canal d'Urgell, i fins fa molts pocs anys ningú, al nostre poble, sabia que la nostra comarca fos el Segrià. Encara ara, per molts artesencs grans, el Segrià es troba a l'altre costat del riu Segre, aquí sempre n'havíem dit el "Pla d'Urgell".

Amb això de les comarques sembla que se n'està fent un gra massa; tothom vol, per mica que fresqueigi ser cap de comarca, i si la Generalitat hagués de crear totes les comarques noves que s'estan tramitant, resulta que Catalunya en tindria 42 (?), i el que és més gros, si aquestes peticions reixessin segurament que dins de poc n'hi hauria d'altres per a tramitar i de co-

marques n'hi hauria tantes o gairebé tantes com de municipis.

Francament no hi veig la punta de fer tantes comarques només perquè hi ha unes ciutats o miniciutats que volen ser capital d'alguna cosa. Em sembla que seria molt més lògic suprimir comarques en bé d'una realitat històrica, per exemple: la comarca que tots coneixem, de sempre, amb el nom de "Camp de Tarragona", ja al 34 (?) es va deividir en tres comarques (Alt Camp", amb capital a Valls, el "Baix Camp" amb capital a Reus, i "el Tarragonès", amb capital a Tarragona) només perquè hi havia tres ciutats que en volien ser la capital. Si ara ens fixéssim d'una manera desapassionada en les comarques planes de Ponent, ens adonaríem que a les nostres latituds no hi ha cap frontera natural (rius o muntanyes) que separin una comarca de l'altra, això ho podem veure anant per carretera, que de cap manera ens

adonarem quan passen d'una comarca a l'altra. De fet, des del Montsec fins a l'altiplà de les Garrigues podria ser ben bé una sola comarca, la diferència paisatgística és mínima i la capital podria ser Lleida amb tots els avantatges que això suposaria, ja que aquesta ciutat ja té tota la infraestructura necessària; a més a més amb les vies de comunicació idònies. És clar que aquí, Lleida toparia amb el rebuig de Balaguer, Tàrrega, Cervera i de les Borges Blanques; a més, és clar de Mollerussa que no voldrien renunciar a la seva capitalitat.

A què treu cap que, ara, Mollerussa reivindiqui la comarca del "Pla d'Urgell" si el Pla d'Urgell, geogràficament parlant el formen les comarques de les Garrigues, Segrià, La Noguera,

l'Urgell i la Segarra?. Si anéssim a filar prim, d'aquest gran pla (comarca natural) només se'n podria escapar alguna zona marginal (per la seva peculiaritat geogràfica més accidentada) de la Noguera, de la Segarra i de les Garrigues Altes. Tota la resta és un pla uniforme sense solució de continuïtat. Mollerussa es veu que té la pretenció d'esdevenir cap de comarca perquè això de ser capital, sembla que l'atrau d'una manera irresistible.

No, evidentment que no estic d'acord amb les províncies, però tampoc no ho estic que el nostre país es divideixi en un eixam de petites comarques. Potser la idea de les begueries o de les regions naturals seria una solució a estudiar que vindria a evitar aquest desgavell.

A. Costafreda

QUÈ PASSA AMB LES PAPERERES?

Si hom estima les coses del poble (encara que no es preocupi dels afers municipals) i al mateix temps és observador, de segur que s'haurà adonat del bon servei que van les poquíssimes papereres que hi ha instal·lades als nostres carrers, i dic això perquè és francament estimulante veure que gent forastera, molt poc considerada per nosaltres (em refereixo a aquests joves que venen al poble la temporada de la fruita) les han fetes servir, aquest estiu, d'una manera exemplar. Allò que potser ni els mateixos artesencs seriem capaços de fer: he vist aquest jove d'aspecte descarat, aixecar-se de terra i anar fins a una paperera a llençar l'envoltori d'una caps de pastes, amb un gest espontani, com la cosa més natural del món.

Vist això, em vaig adonar que totes les papereres que vaig trobar per on passava, estobaven plenes a sobreixir de papers i altres deixalles, senyal

evident que la gent les fa servir, però que també assenyalen el poc interès del nostre Ajuntament de fer-ne la recollida o neteja necessària tan sovint com convingués, ja que si no tenim més papereres almenys s'hauria de procurar que les que tenim es puguin fer servir adequadament, i no, com aquest estiu que, per a posar-hi papers, s'havia de premer els que ja hi havia dins.

Ja sé que la gent som impacients, a vegades més del que caldria, i que l'administració és lenta, però tot té una mesura. Ja fa prop de mig any que la gent que governa a Casa de la Vila, quan van fer la seva campanya electoral, en un punt del seu programa hi van posar: "Vetllarem per la higiene i la neteja d'Artesa, amb la col·locació de més papereres i sobretot estimulante el civisme popular". Suposo que el programa era per a complir-lo, i suposo també que quan es va posar aquest punt hi havia una voluntat ferma de por-

tar-lo a la pràctica... Han passat ja cinc mesos i no tan sols s'ha posat més papereres sinó que tampoc no s'ha tingut cura de netejar (per a fer-les servibles) les que ja tenim.

Penso que la bona imatge d'un poble és fonamental per a trobar-s'hi bé; veure els carrers nets no només afavoreix la higiene col·lectiva, sinó que

també estimula la convivència i tot això que fa possible aquest estímul a respectar tot el nostre entorn fent-nos sentir més solidaris amb la nostra gent i les nostres coses. Per tot això espero, doncs, que la gent de Casa de la Vila no deixarà passar cinc mesos més sense col·locar totes les papereres que fagin falta.

Arna

HUMOR

AIXÒ ES UN MUNT DE PAPERS, SOTA HI HA LA PAPERERA !!

FOKLORE

ARTESENC (1)

PRESENTACIÓ

Feia molt de temps que teníem la intenció d'escriure tot un seguit d'articles per a parlar, des de les pàgines de LA FEMOSA, dels costums (anècdotes, dites, llegendes, cobles, cançons...) del nostre poble. Quan a la fi ens hem decidit a fer-ho hem vist que abans de res calia fer una llarga introducció per a intentar de posar les coses en clar.

Fa molts anys que, des de "La Femosa", vam començar la tasca de recollir tots els materials que en fos possible referent a la memòria col·lectiva d'Artesa. D'un començament només en vam interessar per tot allò que tenia un caràcter estrictament artesenc, deixant de banda d'altres aspectes més amplis de la cultura comuna del nostre país perquè pensàvem que, aquests, d'alguna manera ja estarien recollits en algun lloc i que, per tant, no ens tocava a nosaltres de fer-ho.

Ara (a l'hora de passar tots els apunts en net per anar-los publicant a LA FEMOSA), ens adonem que és molt difícil de destriar el que és estrictament artesenc del que no ho és, perquè la cultura popular sempre és col·lectiva i allò que fem a Artesa també ho fan a molts altres pobles, i encara que ens sembli que la nostra "peculiaritat" és molt original, resulta que es troba immersa dins d'un context de "peculiaritats" ancestrals que es van repetint aquí i allà en l'espai i en el temps. I d'això en podem posar alguns exemples:

De jovenets, una tia nostra, ens va explicar que la seva àvia era molt de missa, però que quan parlava sempre deixava anar un "cony" aquí un "cony" allà, un bon dia, el mossèn li va dir: "dona, no ho digueu això de "cony" i ella sense immutar-se li va engegar: "ai "cony", i si no dic "cony", que "cony" diré?". Aquesta anècdota, que al seu temps ens va fer molta gràcia, resulta que l'hem sentida infinitat de vegades i sempre pretagonitzada per diferents persones.

A vegades, per oferir un menjar típic del nostre poble, hem fet "cassola" amb amics forasters, i és normal en aquests casos explicar de com es feia les cassoles de tros i de com es menjaven a ranxo, sucant el pa cadascú al seu costat i que ningú no podia anar a buscar res a l'altre costat de la cassola. Un cop aquí sortia aquella anècdota que sempre hem sentit contar de dos artesencs que en posar-se a menjar una cassola es van adonar que tots els talls estraven a un costat i per això només un en podia menjar, però l'altre que no s'hi conformava va girar la cassola tot dient: "el món roda", però l'altre tornant la cassola al seu lloc va dir: "però així l'hem trobat i així el deixarem". Doncs bé, aquesta història els nostres amics, els uns de l'Alt Urgell i els altres de les Garrigües, ja l'havien sentida contar als seus pobles respectius.

Tant la primera anècdota com la segona queda clar que són com una mena d'acudits, i probablement tan vells com l'anar a peu i que la gent els coneix de sempre i els explica com una mena de facècia. Atribuir-la a uns o a altres és només allò que fa gràcia, perquè sinó l'acudit no tindria cap sentit.

Amb moltes cobles passa tres quarts del mateix; són cantades aquí i allà amb alguna variant, però no costa gaire d'adonar-se que es tracta de la mateixa cobla adaptada segons les conveniències de cadascú. Tots, per exemple hem cantat alguna vegada aquesta:

Al carrer de cal "deixonses"
hi ha un pedrís molt adornat

que s'hi assenta la "deixoneses"

i el "deixoneses" al seu costat.

Es evident que amb aquesta cobla, només canviant-hi el nom del carrer i els de la noia i el noi que es vol anomenar, hom en pot fer tantes variants com es vulgui, perquè queda clar que allò que fa lligar la cobla són els mots "adornar" i "al seu costat". Dins de les cançonetes artesenesques que es troben en aquest cas tenim:

A Vinaixa hi tinc la caixa,
a Puigverd el calaixò
i a la Vileta d'Artesa
hi tinc el festejador..

*****

A les Borges xiques guapes,
a Juneda no en són tant,
a Puigverd les rabosetes
i a Artesa la flor del ram.

i també, encara que d'una altra manera, aquesta:

A Catellasins los guapos,
a Artesa los serafins,
a Puigverd són les pixades;
no les volen los fadrins.

També trobem que hi ha vegades que el que s'adapta no és l'estructura de la cobla sinó la idea, això ho podem veure comparant aquestes dues cobles:

Tota la setmana al mas,
el diumenge cap a casa
i en ser al cap de la setmana
cap al mas altra vegada.

*****

Tota la setmana al mas,
el diumenge sóc vilera
i en ser al cap de la setmana
altre cop sóc masovera.

La primera d'aquestes cobles està recollida a Artesa i la segona a Tivissa (Ribera d'Ebre). És evident que al nostre poble i comarca els mots "vilera" i "masovera" no són gaire freqüents perquè de fet no hi ha masos ni masovers (amb aquests noms) per un costat, i per l'altre encara que diguem "casa de la vila" o "anar fora vila" no fem servir mai aquest mot, ja que nosaltres ens sentim de poble, però no vilatans, i per això aquí la cobla es reinventa (i així de reinventar és un dir) conservant-hi tot el seu significat, demostrant, una vegada més, la capacitat d'inventiva i d'adaptació que té la comunitat humana del nostre país.

Totes aquestes cobles i anècdotes, encara que no hagin estat forçosament inventades o viscudes pels nostres avis, tenen la importància de demostrar-nos que eren ben vives al nostre poble i per això, ara, podem parlar amb tota propietat del folklore artesenc. No és molt el que tenim, però val la pena d'anar-ne parlant. I això és el que ens hem proposat. Per avui ja n'hi ha prou, seguirem un altre dia.

A.C.

